Alper Ateş

Borrelly

Kuyrukluyıldızı Geri Döndü!

Bu ay Borrelly kuyrukluyıldızı, Güneş yakınlarına her 7 yılda bir kez yaptığı ziyaretini tekrarlıyor. Bir arazi dürbününün gösterebileceği parlaklıkta olan Borrelly kuyrukluyıldızı, meraklı amatörleri biraz uğraştıracak. Gece yarısından sabah saatlerine kadar gökyüzünün en ilginç bölgelerinden biri olan Yengeç takımyıldızı içerisinde kuzey batıya doğru yol alacak olan Borrelly, eğer beklenmeyen bir olay olmazsa 2001 yılında tekrar geri dönecek.

1994'ün gök olayları açısından en hareketli aylarından birindeyiz. Sonbahardan, kış mevsimine yol aldığımız bu ay, dürbünlerini gökyüzüne çevirenler için bir çok ilginç olay gerçekleşiyor.

Kasım ayında kolayca izleyebileceğimiz takımyıldızlar, Kanatlıat (Pegasus), Balıklar (Pisces), Andromeda ve Koç (Aries)'dur. Gecenin erken saatlerinden sabahın ilk ışıklarına kadar bu takımyıldızları dürbün veya teleskoba ihtiyaç duymadan çıplak gözle seyredebilirsiniz. Şüphesiz gece boyunca gökyüzünde bulunan başka takımyıldızlar da var; fakat bunlardan ilginç olanlarını ilerleyen aylarda tanıyacağız.

Kasım ayında dikkatleri çeken en önemli gökcismi, Borrelly kuyrukluyıldızı olacak. Periyodik kuyrukluyıldızlardan biri olan Borrelly, her 6.9 yılda bir kez Güneş'e en yakın noktadan geçiyor. Borrelly'nin bu seferki ziyareti, amatör astronomlar için harika bir kuyrukluyıldız izleme fırsatı yaratıyor; çünkü Kasım ayında Borrelly 10x50'lik bir dürbünle görülebilecek kadar parlak bir hale geliyor. Borrelly'nin en son yörünge hesaplamaları, bu ay kuyrukluyıldızın Yengeç takımyıldızı yönünde görüneceğini gösteriyor. Güneş'in konumunu da gözönüne alırsak Borrelly'yi görebilmek için sabah erken saatlerde doğu yönünü taramamız gerekiyor. Borrelly'i kolayca bulabilmek için ilk olarak Yengeç takımyıldızını harita yardımıyla tanımaya çalışın. Geniş ölçekli haritada Yengeç'i tanıdıktan sonra daha ayrıntılı olan haritaya geçerek bu kez dürbün yardımıyla kuyrukluyıldızı bulabilirsiniz. Bu arada şunu da belirtmekte yarar var: Astronomide gözlem yapmak, uykusuzluğu göze almak ve kelimenin tam anlamıyla uğraşmak demektir. Kimi gözlem geceleri büyük emeklere rağmen tatmin edici bir şey görülemez.

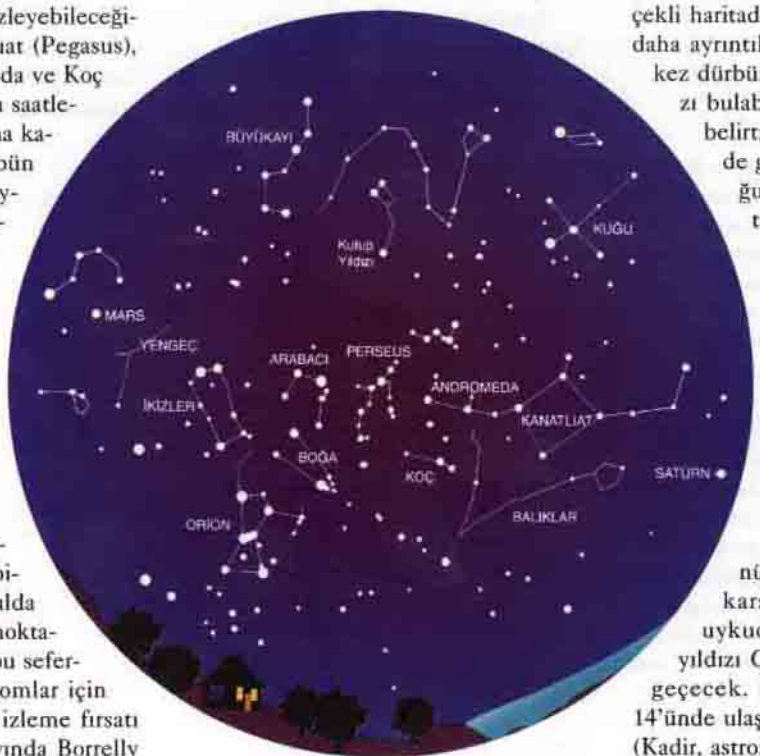

15 Kasım akşamı gece yarısında gökyüzünün genel görünüşü

Borrelly kuyrukluyıldızını eğer dürbününüzle tespit ederseniz kuyruksuz bir sis topağı göreceksiniz. Bu sizi hayal kırıklığına uğratmasın.

Kasım ayının ikinci günü, Türkiye saati ile sabaha karşı saat 03:00'te, çoğumuz uykudayken Borrelly kuyrukluyıldızı Güneş'e en yakın noktadan geçecek. En parlak haline de ayın 14'ünde ulaşacak. Bu sırada 7. kadirden (Kadir, astronomların kullandığı bir parlaklık ölçüsüdür) silik bir bulut gibi gö-

rünecek. 7. kadir gökcisimleri, çıplak gözle görülemez. Ancak dürbünle yavaş, sabırlı bir araştırmayla bu sönüklükte bir cisim gözlenebilir. Kuyrukluyıldızı gözlerken, arkasında uzanan parlak bir kuyruk görmeyi beklemeyin. Büyük olasılıkla kuyruk dürbünle seçilemeyecek kadar küçük olacak.

Kuyrukluyıldız veya asteroid yörüngesi hesaplanırken, sürekli düzeltmeler yapılır. Her gece cisim izlenerek yörüngede önceden tahmin edilemeyen bir değişim olup olmadığına bakılır. Borrelly içinde önceden kestirilemeyen bir durum sözkonusu olabilir. Fakat şimdilik eldeki son veriler, kuyrukluyıldızın dürbünle gözlenebilecek parlaklıkta ve uygun konumda olacağını; dolayısıyla amatörlerce zevkle izlenebileceğini gösteriyor.

Kasım Ayının İlginç Gök Olayları

Kasım ayının ikinci günü, Venüs, Güneş ile aramıza giriyor. Hatırlanacağı gibi Venüs, bütün yaz boyunca batı ufkumuz üzerinde parlamıştı. Şimdi Güneş'in önüne geçerek, gözlerden uzaklaşıyor; fakat hemen ardından bu kez "Sabah Yıldızı" olarak, doğu ufku üzerinde belirmeye başlıyor. Güneş'in önüne geçişinden bir hafta kadar sonra Venüs, Güneş doğmadan önce, doğu ufku üzerinde rahatça seçilebilir. Kasım ayının 9'unda ise, Venüs yıl boyunca hiç olmadığı kadar parlak olacak (-4.7 kadir).

Ayın 3'ünde Ay, Güneş'in önünden geçerek "Tam Güneş Tutulması'na" neden olacak. Ay'ın gölgesi, Güney Afrika'nın Hint Okyanusu tarafında yer alan Madagaskar adasının güneyinden başlayarak Ümit Burnu açıklarından geçecek ve Atlas Okyanusun aşarak Güney Amerika'yı doğu-batı doğrultusunda taradıktan sonra Pasifik Okyanusu üzerinde son bulacak. Tutulmanın "Tam" evresi, Türkiye saati ile 17'de gerçekleşecek ve 4 dakika 23 saniye sürecek. Türkiye'den bir güneş tutulması izlemek için, yaklaşık bir yıl daha beklememiz gerekiyor. 3 Kasım'ın tek olayı güneş tutulması değil... Ay'ın 3'ü sabahı bir göktaşı yağmuru gerçekleşiyor.

Güney Tauridler olarak adlandırılan bu göktaşları, sabah saat 10 civarında en yoğun şekilde atmosfere giriyorlar. Göktaşı yağmurunun en yoğun anı, Güneş doğduktan sonra gerçekleşiyor. Göktaşı gözlemcileri için bu, çok büyük bir şanssızlık; fakat yine de bu gece gözlem yaparsanız bir kaç göktaşı görebilirsiniz.

6 Kasım'da Merkür, Güneş'ten 19 derece uzakta olacak. Bunun anlamı, Merkür'ü rahatça görebilmemizdir. Hep Güneş yakınlarında bulunan bu minik gezegen ayın, 6'sında, sabaha karşı 5:00 civarında doğu ufku üzerinde yükselecek. Özellikle ayın 12'sinde parlak gezegen Venüs ile Merkür birbirlerine çok yakın bir konumda bulunacaklar. Bu yakınlaşmayı sabaha karşı saat 5:20 civarında doğru ufku üzerinde izleyebilirsiniz. İlerleyen günlerde Merkür, gittikçe daha geç doğmaya başlayacak ve 12 Aralık'ta Güneş'in önüne geçecek.

12 Kasım sabahı Merkür ve Venüs, Başak Takımyıldızı'nın en parlak yıldızı Spika'nın doğusunda olacaklar. Bu sahne, Güneş doğmadan hemen önce görülebilir.

10 Kasım akşamüstü Ay, ilkdördün evresinde olacak. Ay'ın 11'inde Satürn, Ay'ın 7 derece güneyinde yer alacak. Satürn, Ay yakınlaşmasından altı gün sonra, ayın 17'si akşamında, Türkiye saati ile 23'te Jupiter, Güneş'in bize göre 180 derece ters tarafında kalıyor. Bundan iki saat sonra, ayın 18'inde, saat 00:1'de Leonid göktaşı yağmuru gerçekleşiyor. Ne yazık ki Dolunay evresindeki Ay'ın parlak ışığı yüzünden göktaşı yağmuru rahatça izlenemeyecek.

18 Kasım'da kısmi ay tutulması gerçekleşecek ve en iyi şekilde ABD'den izlenebilecek. Bu tutulmanın kısmi olması, Dünya gölgesinin tamamının değil yalnızca bir kısmının Ay üzerine vurması anlamına geliyor. Biraz daha ayrıntıya girersek; Dünya'nın gölgesinin dış konisi (yarı gölge-penumbra) kısmı Ay üzerine düşecek. Bu tür bir olay ancak çok iyi eğitimli, az ışık değişimini hissedebilecek kadar sağlam gözleri olan kişiler tarafından gözlenebilir. Ay tutulması sırasında bizim açımızdan ilginç olan bir diğer nokta, Ay'ın bize olan mesafesi olacak. Ay, bu sıralarda 1994 yılında Dünya'ya en uzak konumundan geçecek (406 342.1 km).

Ay'ın 25'inde kırmızı gezegen Mars, sondördün evresine yakın Ay'ın 8 derece kuzeyinde bulunacak. Ertesi sabah (26 Kasım) Ay, sondördün evresine girecek. İlerleyen günlerde Ay, gittikçe incelerek hilal halini alacak. Ay'ın son günü, sabah karşı, parlak Venüs ile Ay doğu ufku üzerinde birbirlerine çok yakın bir konumda bulunacaklar.

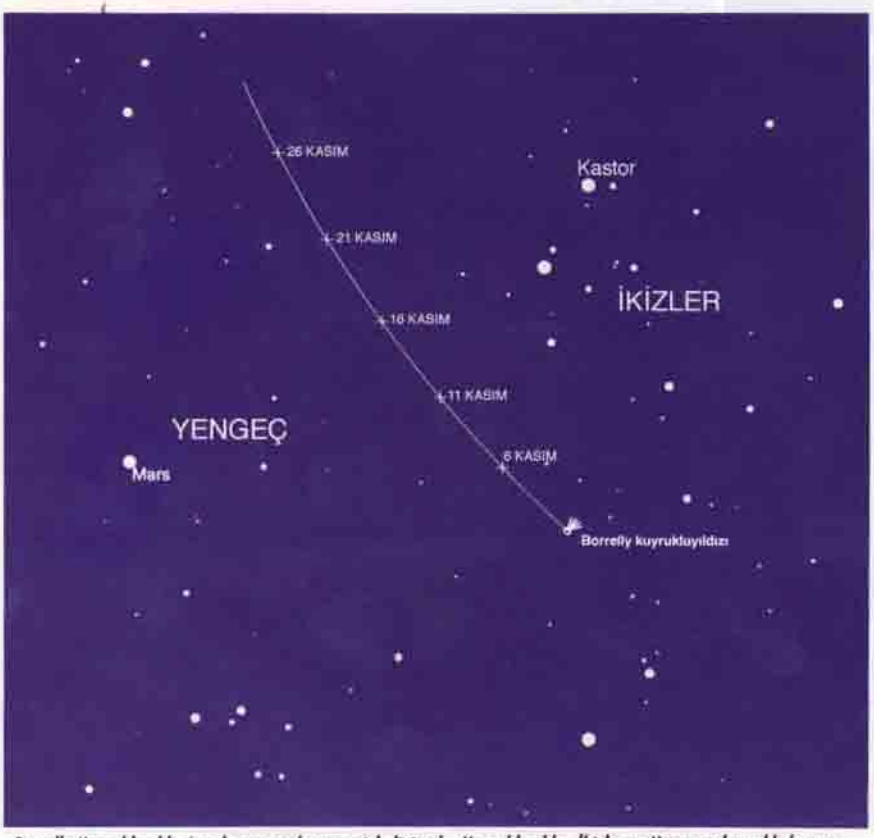

Borrelly Kuyrukluyıldızı'nın kasım ayı boyunca izlediği yol... Kuyrukluyıldız, İkizler ve Yengeç takımyıldızlarının arasından geçerek, kuzeydoğu yönünde ilerleyecek.